

Kiss Tamás

Magyari Tivadar – Veres Valér: A Duna Televízió erdélyi közönsége (audiencia-elemzés kérdőíves kutatás alapján)

A kilencvenes években az erdélyi tömegmédia-használat három epizód nyomán forradalmasul.

A kommunista rendszerek bukása magával hozza a cenzúra eltörlését, ami megteremti a kisebbségi média új feltételeit. A '90-es évek elején kialakul a kisebbségi médiastruktúra archetípusa, amelynek pillérei az intézményileg független magyar nyelvű helyi és országos lapok valamint az állami rádió és tv-adók stúdióiként működő, de tematikailag viszonylag autonóm magyar szerkesztőségek.

Elterjed Kelet-Európában így a Kárpát-medencében is a műholdas televíziózás. A kábeltévé társaságok megjelenésével ez sokak számára elérhető szolgáltatássá válik. Megkezd a műsorszolgáltatást a Duna Televízió, amely az új távközlési lehetőségeket kihasználva gyakorlatilag szakít a közszolgálati televíziózás hagyományos területi, nemzetállamhoz kötődő koncepciójával, felvállalva a határon túli magyarság identitásának a médiában való megjelenítését. Ezzel a Kárpát-medencében megjelenik, egy a nemzetállami kereteket meghaladó, ám nemzeti sajátosságokat mégis megjeleníteni szándékozó közszolgálati csatorna, melynek legitimációs bázisát gyakorlatilag a határon túli magyarságnak való sugárzás adja.

A kilencvenes évek második felében egy sor kereskedelmi adó kezd sugározni, leginkább többségi nyelven, ugyan akkor a határmenti népesség számára elérhetővé válik a magyarországi kereskedelmi média. Úgy a román, mint a magyar nyelvű kereskedelmi adók konkurrálni kezdenek a közszolgálati elektronikus médiákkal.

A szerzőpáros, Magyari Tivadar média szakos szociológus, egyetemi adjunktus és Veres Valér szociológus egy 1998-ban végzett kérdőíves kutatási program a Duna Televízióra nézettségére vonatkozó eredményeit adja közre kis kötet formájában. A kötet az 1998-as helyzetet rögzíti, amely az eltelt idő alatt nagymértben megváltozott, amennyiben megjelent az erdélyi magyar nyelvű médiapiacra a műholdas sugárzású MTV2 valamint a földi és műholdas sugárzású kereskedelmi adók sora.

A Duna Televízió erdélyi nézettségét vizsgáló első szakszerű és tudományos igényű, szociológiai és médiamarketing jellegű vizsgálat a

Hungária Televízió Közalapítvány felkérésére készült. Az erre vonatkozó kérdések valójában a Romániában induló de nemzetközi méretű, interetnikus és interkulturális együttélést vizsgáló „Kárpát-medence” nevű kutatás(sorozat) résztematikájaként kerültek be a kérdőíves vizsgálatba.

A Duna Televízió nézettségére vonatkozóan prezentált eredmények tematikailag négy részre oszlanak. A szerzők külön tárgyalják az erdélyi magyarok televíziózását általában, a Duna televízió általános és egyes állandó műsorainak nézettségét, az egyes műsортípusokhoz való viszonyulást valamint a Duna televízió nézettségét az erdélyi nem magyarok körében.

A kérdőív az általános nézettségre egy öt válaszkategóriás item formájában kérdez rá. Az 1997-es adatok szerint a magyar anyanyelvű erdélyi népesség 27 százalék naponta több órát, 16 százaléka naponta legalább egy órát, 10 százaléka hetente néhány órát 7 százalék ennél ritkábban nézi míg 29 százaléka egyáltalán nem nézi a Duna Televíziót. Ha a naponta több vagy naponta legalább egy órát nézők arányát nézzük a Duna TV 1997-ben a relatíve legnézettebb adó volt (ami mára feltehetően megváltozott), ugyanakkor az idő szerint sem követte adásait napi rendszerességgel a népesség több mint fele. Regionális eloszlásban nézve a határ-menti területeken ez az arány a több magyar nyelven sugárzó adó szimultán jelenléte miatt jóval kisebb. A generációs változó mentén a DTV nézettsége igencsak visszaesett.

A kutatás keretét egy interetnikus együttélést vizsgáló projekt adta, a kérdőívben annak mellékrészeként került be a vizsgálatba, ami a szerzőknek megadta az ilyen irányú összehasonlítások lehetőségét. Figyelemre méltó összefüggés például, hogy a Duna Televízió nézettsége és a román-magyar viszony konfliktusosként való megélése között empirikus összefüggés lelhető fel. „A konfliktushelyzet vétele mögött (ami voltaképpen számottevő, veszélyekkel járó, a mindennapok menetét komolyan kizökkentő konfliktusok hiányában keletkezik a köznapi emberben) leggyakrabban az a jelenség áll, amit az etnicitás és kisebbségkutatók kisebbségi neurózisnak neveznek. Ez (aminek egyébként megfelelően, reciprokként egy többségi neurózis) a nyilvánosság szerkezetét tekintve gyakran kapcsolatban van a médiahatásokkal”.